

KÜLFÖLDI TANÜGY.

A tantügy az az intézmény, melynek ép úgy megvannak indóházai, vonalai, hálózatai, mint a vasútaknak, sőt megvannak gyárai, gyármunkásai és műhelyei is. Ilyenek a tantestületek, az iskolaszékek, közoktatási miniszteriumok és a törvényhozó testületek. Ezek örökös munkában vannak, s azon működnek, hogy az embermivelés mintáit minél tökélyesebbé, s magát a nevelést minél általánosabbá tegyék. Az alábbi mozgalmak és adatok hadd mutassák az iskolázás terén ó- és újvilágszerte közelebbről történt vagy történendő intézkedéseket.

Ausztria. Az osztrák képviselő-házban, a februári budgetviták alkalmával Dittes Frigyes, a bécsi paedagogium igazgatója érdekes és terjedelmes beszédben szellőzteté a nagy mértékben elhanyagolt népiskolák állapotát. Egyfelől kiemeli, hogy Ausztriában körülbelül 15 ezer népiskola van, mintegy 2 millió (fiú és leány) tanulóval s mintegy 30 ezer tanítóval; továbbá felhossa, hogy bár némely tartományok, mint Istria, Dalmacia, Galicia tetemes áldozatot hoztak a nép oktatásügye emelésére, azonban annyira még a tenni való az iskolák nagy részében, hogy államsegély nélkül azokat jóra való tanítókkal ellátni lehetetlen. Másfelől biztos statisztikai adatokat hoz fel az iskolázás hiányos voltáról. Bukovinában a tanköteleseknek csak 15°/_o-ka járt iskolába, Galiciában csak 25°/_o-ka. S mit tesz a kormány ez állapot javítására? Azt, hogy öt koronartomány, névszerint Tirol, Krain, Görz, Istria és Dalmáciában, a népiskolák emelésére 72 ezer forintot javasol, s aztán a többi tartományokról mélyen hallgat. A pénzügyi bizottság e nevetségesen csekély összegből is lefarag 25°/_o-ot (18,000 frtot) s nagy kegyesen meghagy 54 ezeret. Dittes ez 54 ezerrel szembe állítja azt a „segélyezések“ czimén fölvetett 140,000 frtot, mely összegből a képző művészeti akadémiának csupán egy kiadványára 10,000 frtot, művészek megjutalmazására 15,000 frtot, felső házi tagok lefestésére 7,200 frtot dobtak ki. S ezek nyomán kimondja, hogy az ausztriai népoktatásügy körülbelül úgy néz ki, mint az az egyén,

ki selyemmel, bársonnyal és drágakövekkel megrakodva, nagy garral jár-kél, de ing nincsen a testén, vagy mint az a város, melyben 3, 4 vagy 5 fényes patota büszkélkedik, nyomorult viskók ezreivel körülvéve.

Németország. A német tanítók, 22-ik nagy-gyűlésüket, folyó évi május hó 22—24. napjain Fürthben fogják megtartani. A többek közt következő tételek lesznek vitatárgyai:

a) „Mi történjék az oly fiukkal, kiknek nevelése sem a szülői háznál, sem az iskolában nem sikerül?“ b.) „A népiskola szakfelügyelői és a jelen kor követelményei.“ A szakfelügyelők gyakorló tanfériak legyenek; továbbá humanus miveltségű, jellemes és szervező tehetséggel ellátott férfiak. c.) „Az iskolai rajztanítás mind idő-fecsérlés“.

A Bochum és Dordmund vidéki tanító-egylet január hóban tüzetes vita után, következő tételeket fogadta el, a leendő porosz közoktatási törvény alapjául: 1.) A népiskola a nép összes ifjúsága számára való nyilvános, tagolt tanintézet. 2.) Hogy a népiskola viszonyosan bevezetett miveltséget adhasson, a tulajdonképi népiskolára, közép iskolára és folytató iskolára oszlik. 3.) A tulajdonképi népiskola az összes iskolázás alapja, s 6 éves kortól 10 illetőleg 11 éves korig, a felső iskolákra nem-menőkre 14 éves korig kivétel nélkül kötelező. 4.) Az egy osztályu népiskolák, a menynyire a kebli viszonyok engedik, több osztályu községi iskolákká átalakítandók. 5.) A növendékek száma maximuma egy osztályban 60, s tanítók heti tanórái száma 26. 6.) Közép (nép) iskolába csak tehetséges tanulók bocsáthatók. 7.) Minden község állítson folytató iskolákat oly tanulók számára, kik a közép népiskolát teljesen be nem végezték. 8.) A gyenge elméjü gyermekek nevelésére külön intézetek állítandók. 9.) Az állam állítson javító intézeteket és menházakat oly gyermekek számára, kiknek a családból eltávolítása szükséges. 10.) A népiskola fentartása első sorban a tankerületek kötelessége. A mit ezek nem birnak, azt az állam fedezi. 11.) A 7. és 8. alatt említett intézeteket az állam tartja fenn. 12.) Az iskola igazgatása a politikai kerület dolga, mely azt egyfelől 13.) A kerületi iskolaszék, másfelől 14.) A kebli iskolaelőjáróság által teljesíti. 15.) Az iskola felügyelete a kerületi iskola-látogató kötelessége. 16.) Kerületi iskola felügyelőkké csak tanfériak, illetőleg kiváló iskola-tanítók neveztetnek ki. 17.) A tanító-képző-intézetre való előkészítés a fenn említett berendezésü és három osztályu foly-

tató képző intézettel (praeparandia) öszszekapcsolt népiskolában történik. 18.) A képző-intézetbe csak megvizsgált egyének vétetnek fel. 19.) A képző-intézeti tanfolyam három éves. 20.) A képző-intézeti növendékek künn laknak, s ily intézetek csak nagy városban állítandók. 21.) Ez intézetek fentartása az állam dolga. 22.) A tanítók díjazása és nyugdíjazása az alsóbb rendű törényszéki hivatalnokokéval egy lábra állítandó. 23.) A szolgálati díjpótlékok úgy szervezendők, hogy a legnagyobb fizetés a minimum kétszerese — és legalább is 16 év alatt elérhető legyen. 24.) A kántori és organistai fizetés a tanítói fizetésbe be nem tudandó. 25.) Az özvegyek nyugdíja legyen legalább is 300 márk s az árvák mindenike évenként legalább is 100 márknyi segélyt kapjon. 26.) Minden tanító egy évi katonáskodásra köteles.

Franciaország. A francia közoktatási miniszter (Waddington) egy 7 cikkből álló elemi oktatási törvényjavaslatot készített. Az 1. cikkben meghatározza, hogy minden községnek szabadságában áll iskoláiba az absolut tanpénz-mentességet bevinni. A második cikk szerint minden oly község, mely a kijelölt szabványok szerint semmi megyei vagy államsegélyre nem tarthat számot, az iskolai költségeket sajátjából köteles hordozni. A harmadik cikkely felhatalmazza a községet, hogy iskolai czélokra legkevesebb négy s legfennebb 10% községi pót-adót kivethet. Negyedik cikk azt a tételt mondja ki, hogy az ingyen iskolázás valamely község minden iskolájára kiterjed. E szabály alól a községi tanács felterjesztésére, csak a közoktatási miniszter jóváhagyásával történhetik kivétel. Az ötödik cikk szerint az iskola-adót a köztársaság elnöke által, a minisztertanács javaslatára kibocsátott decretum következtében vetik ki. A hatodik cikk régibb szabályrendeleteket szüntet meg, és a hetedik cikk azt rendeli, hogy ez új törvény 1878 jan. 1-én lépjen életbe.

Párisban február hóban alakítottak ifju emberek a nevelésügy terjesztésére ily czimű egyletet: „L' Union française de la jeunesse“. Czélja a népnevelés és oktatás terjesztése. E végre felolvasásokat, tanfolyamokat rendeznek, könyvtárakat alapítanak, jutalmazásokkal fokozzák a tanulás vágyát, s mindezekkel a kevésbé tehetős, de értelmes munkás ifjakat akarják előbbre vinni.

Az egylet e mellett a polgárokat is magasb ismeretekre segitni törekszik, melyek elengedhetlenek az önkormányzásra. Tanfolyamába fölveszi az egészségügyet, mely számos betegség okára és

elkerülése módjára tanít meg; a politikai oeconomiát, mely a munkára és a termelésre szükséges feltételekről, valamint a takarékoság csudás eredményeiről tanít; Franciaország történetét és földrajzát, melyből a hazát ismerni és szeretni tanulják; továbbá a büntető-, polgári- és kereskedelmi törvény elemeit, a mit mindenkinek tudnia kellene; a kormányzati szervezetet, mely a társadalmi gépezet működése, tükrre. Politikába és a vallás dolgába ez egyet nem avatkozik.

Az egyet céljai megvalósításában való közreműködésre felhívta a tanárokat, jogtudósokat, mérnököket, tanodák vezetőit, képző művészeti iskolák növendékeit, a legfőbb törényszék biráit, képviselőket, vegyészeket, kik egész készséggel ajánlkoztak a munkára, s Páris öt városrészében meg is kezdék a felolvasásokat. Az egyet céljai megközelítésére a legjobb utat választá.

A francia közoktatásügyi költségvetés 1878-ra kevéssel több a 77-ikinél. Legbőkezűbben vannak a vidéki akadémiák dotálva. Azok költsége 1876-ban 5.113,380 frank volt, 1878-ra ellenben 8.859,000 frank van előirányozva, — a mi 70% növekedés két év alatt. Az 1877-ikihez képest a költségvetés e czimében csak 270,500 franknyi az emelkedés, a mit a Lillóban levő orvos-gyószerezeti akadémia, a montpellieri növénykert, a párisi orvosi fakultás kiegészítő tanszékeire szántak.

1877-ben a jogi akadémiákon hét tanszéket állítottak a politikai oeconomiára. A egyetemi könyvtár költsége 36,000 fr., 2 ezer frankkal több, mint 1877-ben; az Institut de Francera 682,762 fr. adnak, a mi 24,000 több mint 1877-ben; a természetrajzi muzeum 27,700 frankkal fog többet kapni, mint 1877-ben. A csillagászati intézetekre a kormánynak kiváló gondja van, mert 1878-ra 637,000 fr. költséggel szerepelnek. A Bibliothèque nationale 25,000 frankkal kap többet, mint 1877-ben, a mi leginkább a könyvtárrendező személyzet díjazására fordítandó. A fr. történelmi kiadatlan okmányok kiadására 150,000 frank van fölvéve.

A felsőbb iskolázásra átalában 15¹/₂ milliót költ az állam, ebből 4¹/₂ millió az akadémiák jövedelme. E szerint az állam 10—11 milliót ad ki e célra, a mi nagyon kevés ugyan, de 10 millióval több, mint volt ezelőtt tiz évvel. Az 1878-iki budget nem igen tesz újításokat a felsőbb iskolázás terén; hanem a 77-re megszavazott újításoknak alapját szilárdítja.

A tanító személyzet helyzete is javulásnak indult. A tanárok legnagyobb részének fizetését fölemelték, bár az most is szerény némely angol és német tanári fizetéssel összemérve. A tanári hivatalnak közelebbi anyagi és erkölcsi emelkedése csak fokozni fogja a tanítási buzgalmat, a felelősség érzetét és a tudományok fejlesztésére való törekvést.

A középiskolai oktatás most még kedvesebb gyermeke a kormánynak, mint volt valaha, úgy a módszer, mint az oktatás anyagi része, az iskola-épületek, tantermek javítása szempontjából. A lyceumok és községi kollegiumok költségvetése 1876-ban 6 millió frank volt, 1877-ben 7 millió fölül, 1878-ra 8 millió 242 ezer frank. A községi kollegiumok subventioja az előbbi évhez képest, 70%-kal növekedett; másfelől ez összegből a kormány jelentékenyen támogatja a lyceumi könyvtárokat, s továbbá sokat fordít a geographia tanítására. A geographiai taneszközökre és tanszerekre szintoly szükség van, mint a középiskolai könyvtárak gyarapítására, s bár az e célra előírányzott összegből egy-egy tanodának 1000—1500 franknál több nem jut, rendszeresen kezelve azzal is sokat lehet kivinni.

A középiskolai épületek régisége, szűk és kényelmetlen volta ellen sok a panasz, melynek alaposságát az is tanúsítja, hogy nemcsak Bordeaux, hanem még Páris némely hírneves lyceum épületei is szűk és dűlő félben levő kaszárnyákra emlékeztetnek.

Az állami középiskolai ösztöndíjak száma 2450, miből 2000 ösztöndíj a lyceumokra szól.

Ha ez összegekhez vesszük a népiskolákra s azok felügyeletére évenként fordított több mint 25-ödfél millió frankot, továbbá a művészetek és muzeumok javadalmazására fordított közel 8-adszél millió frankot: az összes tudományos és tanügyi célokra szánt tőke az 57 millió frankot megközelíti, mely összeg a 77-iki 49 milliónyi átalánossal szemben szép gyarapodás, az 1870-ben elköltött 24 millió frankkal szemben pedig oly haladás, mely ritkítja párját.

Párisban 1860-tól 70-ig 75 iskolaházat építettek, melyekben 15 ezer fiu, körül-belől 16 ezer leány s mintegy 8500 kised nyert oktatást. 1871 juniusától 1874 juniusáig 48 új iskolaépület készült, ugy hogy 1871 óta 28,670 tanuló számára nyílt új hely.

Portugal. Camoens hazáját a cimerek hazájának lehetne nevezni; azonban a számtalan herczeg, marquis, gróf és mindenféle cimeres egyének mellett sem birta az elemi oktatásügyet szervez-

ni, egyrészt az ország szegénysége, másrészt a politikai pártok folytonos tusája miatt. A tanítók fizetése Lissabon, Oporto és Coimbra városokban sem megy többre 560 frtnál (280,000-reis) egy évre; hogy mivé silányul ez összeg a kisebb vidéki városokban és faluhelyeken, könnyen elképzelhető. Általában a tanítók fizetése csak fele, mint a spanyol tanítóké; bár ez utóbbiak is nagyon panaszkodnak fizetési rendetlenségek miatt, mint a madridi „Reforma“ írja, több tartomány van Spanyolországban, hol a tanítók húsz hó óta nem kaptak fizetést.

O l a s z o r s z á g. Az olasz kamara márczius hóban szavazta meg az általánosan kötelező iskolatörvényt, mely mintegy 18 évi kezdeményezés és munka eredménye. A kezdeményezők közt első helyen Casallit kell említenünk 1859-ből; rá következett Berti javaslata (1866); Coppin o (1867); Correnti (1872); Scialoja (1873); s végre Bonghi miniszter javaslata (1875) következő törvénynek voltak úttörői:

1.) Minden hat évet betöltött gyermek ha szülője vagy gyámja magánosan nem taníttatja, községi iskolába küldendő.

2.) Az iskolázás újabb intézkedésig csak a gyermek kilencz éves koráig kötelező.

3.) Ha a családfők fennebbi kötelességöket nem teljesítik, s gyermekök iskolamulasztását egy hét alatt igazolni nem tudják, birságot fizetnek.

4.) A birság első ízben fél frank, de ismételt mulasztás esetén 3—4 fr. fel egész 10 frkig. A birságot a községi tanács szabja ki.

5.) Ha a gyermek a havi tanítás kétharmadáról elmarad, mulasztása állandó és büntetésre méltó.

6.) A büntetésépnzt szorgalmas tanulók segélyezésére fordítják.

7.) A jelen törvény az 18^{77/78} isk. év kezdetén életbe lép:

a.) oly községekben, melyeknek népessége az 5 ezeret megüti, ha minden ezer lakóra esik egy segédtanító.

b.) 5—20,000 lakóju községekben, ha minden 1200 lakosra esik egy tanító.

c.) nagyobb népességü községekben, ha legalább is minden 1500 lakosnak van egy tanítója.

d.) a többi (kisebb) községekben a törvény fokozatosan lép életbe.

8.) Az új községekben, hol e törvényt egyelőre alkalmazni

nem lehet, mindent meg kell tenni, hogy az iskolák száma növekedjék.

A miniszter és a kerületi tanácsok kötelessége az eredményről minden év végén jelentést tenni.

Észak-amerikai Egyesült Államok. Az állami tanfelügyelők évi közgyűléseket márcz. 1, 2, és 3-ik napján tartották meg Washingtonban. E nagy érdekű közgyűlésen jelen volt Amerikának több kitűnő tanférfia, köztük general Eaton, Wickersham, Northrop, Dickinson, Hoyt, Levenson, Bicknel stb. stb.

Az első napi ülés Eaton vezetése alatt elhatározta, hogy az 1878-iki párisi kiállításban részt vesznek. Ugyanez ülés következő bizottságokat küldött ki saját kebeléből:

I. A tanügyi muzeum szervezetének kidolgozására. II. Az iskolai jelentések kiadása tervezetének elkészítésére. III. A dél-amerikai népnevelés előmozdítására. IV. Tanítók díjazása kérdésére. V. A felsőbb iskolázás ügyére.

Második ülésen a városi iskolák tanügyi adatainak egyformásítása jött szóba. Eaton elismeri egyik tanfelügyelő amaz állítása igazságát, hogy tanügyi statisztikai adataik némű részben hiányosok; de ezzel szemben kiemeli, hogy azokat a külföldi tanférfiak mégis nagyra becsülik. A statisztikában hibák ép úgy előfordulnak, mint az astronomiában. Angolország, kiváltképen pedig Svédország iskolai statisztikája a törvényhozókat a társadalmi oeconomia nagy lezérére tanította, melynek alapján indították meg Brongham, Bright és Reade nagy tanügyi reformjaikat. Iskolázásunk adatait nagyon tökéletesítjük — mondá — s a mily mérvben a tanítók a tények becsét méltányolni tudják, oly mérvben fogják a tanügyet tökélyesbithetni.

Bicknel kiemelé, hogy a statisztikai adatok egyformátlanságának okai: a.) a közönség közönye; b.) a hivatalnokok közönyösége vagy gondatlansága; c.) az adatokat beszédő tisztviselők tekintélyhiánya; d.) a kifejezések nem egyforma értelmezése; e.) egyéb előítéletek. Ugyan ő javaslá, hogy a törvényes iskolázás kora 5—15 évig határozottassék, hogy az iskolalátogatás, vagy nem látogatás kérdésében biztosan ki lehessen mutatni az adatokat.

Wickersham, bizottsági előadó jelentést tesz az 1878-iki párisi kiállitáson leendő megjelenésről. Szerinte a megjelenés szükséges a következő indokokból: 1. Franciaország régi barátja és

szövetséges társa az Egyesült-Államoknak. 2. A francia kormány és francia nemzet gazdagon volt képviselve a philadelphiai kiállításon. Továbbá különösen tekintetbe jövő okok is szólnak a megjelenés mellett, mint például az az életbe vágó viszony, a mi az iskolaügy és a kormány jólléte, hogy ne mondjuk élete közt van; ugy szintén a nagy mérvű érdeklődés, melyet az egész ó-világ az amerikai tanügy iránt tanusit. Mindezek nyomán a bizottság ajánlja, hogy 1. a congressust kérjék fel a végre, hogy komoly közreműködése alapján az amerikai tanügy Párisban minél nagyobb mérvben képviseltessék. 2. Hogy ugy az egyetemes kormány, mint az egyes államok kormányai keblökből kiküldendő bizottágok utján nagy mérvű, teljes és szerves megjelenésről gondoskodjanak. 3. Hogy az Egyesült államok tanügyi biztosa kéressék fel a francia oktatásügyi miniszterrel leendő levelezésre egy nemzetközi tanügyi congressus iránt, mely a kiállítás folyama alatt tartatnék. 4. Hogy e testület intézkedjék valamely gőzös kibérléséről, mely csupán a Párisba szándékozó tanítókat szállítsa.

E javaslatot a gyűlés egész terjedelmében elfogadta.

A D é l a m e r i k a i neveiésügyre kimondá a gyűlés, hogy a tudatlanság bűn és minden szabad intézetet fenyegető veszély lévén, annak emelésére ugy a tanfelügyelők, mint a nemzeti nevelési egyeslet minden erejéből közreműködik, s a baj tettleges orvoslására kikéri a congressus anyagi támogatását is.

A tanitók díjazása kérdésére kiküldött bizottság a szőnyegre került fizetések levonását következő okokból ellenzi: 1. A tanitást soha sem díjazták ugy, mint más oly munkát, melyre ugyananynyi ügyesség, hasonló testi és szellemi erő szükséges. 2. Valamely ország iskola-rendszere és tanügyi gépezete lehet a legtökéletesebb és mégis az iskolázás jelleme a tanitók jellemétől függ. A szóba hozott fizetéslevonás esetén ép a legtehetségesebb s legkiválóbb tanitók válnának meg pályájoktól s a legkevésbé használható rész maradna meg. 4. A tanítóknak fizetett díj egyszersmind azt a becsülést fejezi ki, melylyel valamely nemzet az iskolák iránt viseltetik. Ha a tanitót kellően díjazzák, ő maga is többre becsüli állását s nagyobb felelősséget érez iránta.

Ez okoknál fogva a bizottság erősen hiszi, hogy a tanitói fizetések levonása az iskolázásra nagyon veszélyes lenne.

A felsőbb (közép) iskola és a népiskola egymásköztli viszo-

nya meghatározására kiküldött bizottság jelentésében kiemeli, hogy a kettő közt szükségképi kapcsolat van.

1. Minden elemi oktatásnak tekintettel kell lenni a tudományos oktatásra, mint folytatására. A jó felsőbb iskola mindig ösztönt és irányt ad az elemi iskolának. A tanulók a felsőbb iskolai tanfolyamtól remélik tanulmányaik befejezését; ennél fogva a felsőbb iskoláknak a tanrendszerből való kihagyása károsan hatna az alsóbb iskolák jellemére és működésére egyaránt.

2. Ha az alsóbb iskolák jellege felfordul s a főiskola az oktatási rendszerből kimarad, a tehetős szülők magán intézetekbe küldik gyermekeiket, s ezzel oly osztálykülönbségeknek vetik meg alapját, a mi elvégre a köztársasági intézményekre végzetes lesz.

3. A városi középiskolák növendékei többnyire olyanok, kik ugyanazon községben lakó szülőik házánál családi nevelésben részesülnek.

4. A felsőbb iskola mindenkinek alkalmat nyújt arra, hogy oly miveltségre és tudományra tegyen szert, a mi az életpálya sikerére okvetlenül szükséges.

A gyűlés e szempontokból kiindulva megbizta D i c k i n s o n t, hogy a nemzeti nevelési egylet ez év augusztusában tartandó közgyűlésén e tárgyról értekezést tartson.

Végre a gyűlés elismeri egy Washingtonban felállítandó tanügyi muzeum szervezésének rendkívüli fontosságát. E muzeum alapjául a philadelphiai nemzeti tanügyi kiállítás szolgálna. E muzeum létesítésére való tervezetek és eszközök megvitatását is a nevezett egylet jövő nyáron tartandó gyűlésére hagyja.

F. L—s.
